

ΣΤΕΡΓΙΟΥ Γ. ΣΠΑΝΑΚΗ

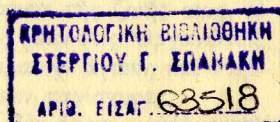

*Τοι Μουσίου Καζαντζάκη
ελεος Παρθενοποι
- Αθήνα*

**Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΘΗΚΗ
ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ**

(Ανάτυπο από την

“ΚΡΗΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ” 1962)

ΑΘΗΝΑΙ 1962

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΘΗΚΗ ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

Ἐπειδὴ γραφτήκανε πολλὰ καὶ διάφορα γιὰ τὶς πολιτικὲς πεποιθήσεις τοῦ Καζαντζάκη, δίχως κανένα ἀπὸ τὰ δημοσιεύματα αὐτὰ νὰ ἔχει ὑπόψει τοῦ τὸ πολιτικὸ «πιστεύω» τοῦ μεγάλου Κρητικοῦ, νομίζω πὼς ἐκτελῶ ἕνα καθήκον στὴ μνήμη του, δημοσιεύοντας ἐδῶ τὴν «ὁμολογία τῆς Πίστεώς του». Ἔτσι θὰ γίνουν γνωστὲς στὸν κόσμον ποὺ ἐνδιαφέρεται νὰ μάθει τὴν ἀλήθεια οἱ ἀντιλήψεις τοῦ Καζαντζάκη γιὰ τὸ ἀστικὸ καθεστῶς, τὴν ἀστική καὶ τὴν ἐργατική τάξη, γιὰ τὴν οἰκογένεια, γιὰ τὴν Πατρίδα καὶ γιὰ τὴ θρησκεία, ποὺ οἱ λειτουργοὶ τῆς τὸν κατηγοροῦσαν γιὰ ἄθεο καὶ ἀρνήθηκαν νὰ τὸν ἐνταφιάσουν σὰν χριστιανό.

Ἡ πολιτικὴ διαθήκη τοῦ Καζαντζάκη, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος, δείχνει τὴν ἀγάπη του στὸν ἑλληνικὸ Λαὸ καὶ στὴν Πατρίδα, τὸ σεβασμὸ του πρὸς τὴν ἑλληνικὴ οἰκογένεια καὶ τὴ θρησκεία. Σκοπὸς του ἦταν νὰ δημιουργήσῃ μιὰ ἀνώτερη ἠθική, νὰ φέρῃ δικαιοσύνη στὸν κόσμον, νὰ δώσῃ θαυτέρη ἐννοια στὴν Ἀρετὴ, στὴν Τιμὴ, στὸν Ἄνθρωπον. Πόσο ἐντονα ἤχουν οἱ ὑποθήκες αὐτὲς τοῦ Καζαντζάκη στὴν ἀκοή τοῦ σημερινοῦ Ἑλλήνα, ποὺ ἀγαπᾷ καὶ πονεῖ τὴν Πατρίδα καὶ τὸ Λαό!

Γιὰ νὰ γίνῃ περισσότερο κατανοητὴ ἡ Πολιτικὴ Διαθήκη τοῦ Καζαντζάκη, ἀνάγκη νὰ ἀνατρέξουμε στὰ χρόνια ἐκεῖνα ποὺ ἀναγκάστηκε νὰ τὴ γράφῃ.

Βρισκόμαστε στὸ Ἡράκλειο τῆς Κρήτης στὰ 1924 — 1925. Μόλις εἶχε τελειώσει ὁ μακροχρόνιος πόλεμος 1912 — 1922, ποὺ κατέληξε στὴ Μικρασιατικὴ καταστροφή, ὕστερα ἀπὸ τὴν προδοσίαν καὶ τῶν τότε συμμάχων μας «Ἀγγλογάλλων». Οἱ χιλιάδες τῶν ἐφédρων ὕστερα ἀπὸ δεκάχρονη στρατιωτικὴ ὑπηρεσία στὰ διάφορα μέτωπα ἀπὸ τὸ Μπιζάνι τὸ Κιλίς, τὶς Τσουμαγιές, καὶ τὸ Σαγκάριο τῆς Μικρᾶς Ἀσίας γύρισαν στὰ σπίτια τους, ὅσοι γύρισαν, γερασμένοι, ἀποχαμιωμένοι, μαζί μὲ τὶς χιλιάδες τοὺς ξεριζωμένους ἀδελφοὺς τῆς Μικρασίας.

Οἱ ἐφédροι, μπροστὰ σ' ἕνα χάος ποὺ ἀνοιγότανε στὰ πόδια τους δίχως δουλειά, δίχως περιουσία, δίχως καμιά προστασία ἀπὸ τὸ Κράτος, παρὰ τοὺς νόμους ποὺ ψηφίστηκαν γιὰ τὴν προστασία αὐτῆς, ἀποφάσισαν νὰ ὀργανωθοῦν, γιὰ νὰ διεκδικήσουν τὰ δικαιώματά τους στὴ ζωὴ, ὀργανωμένοι. Ἔτσι δημιουργήσαν τὶς γνωστὲς Ὀργανώσεις Ἐφédρων Πολεμιστῶν στὶς πόλεις καὶ στὰ χωριά. Σὺ νηπιζόμενοι ἀπὸ τὴ στρατιωτικὴ πειθαρχία, κάτω ἀπὸ τὴν ὁποία πέρασαν τὰ πρὶν ζωντανὰ χρόνια τῆς ζωῆς τους, οἱ Ἐφédροι πειθάρχησαν στὶς Ὀργανώσεις τους, τὶς περιέβαλαν μ' ἀγάπη καὶ στοργὴ καὶ τὶς ἔκαμαν πανίσχυρες.

Αὐτὲ φυσικά, δὲν ἄρρεσε καθόλου στὸ Κράτος.

Γι' αὐτό, ταραγμένο ἀπὸ τὸ ξύπνημα τῶν Ἐφédρων, χρησιμοποίησε κάθε μέ-

σο για να καταπνίξει το έφεδρικό αυτό ξεσήκωμα. Πράγμα που δεν δυσκολεύτηκε να κάμει.

Ή μπόρα έπιασε και τον Καζαντζάκη, που τον καιρό εκείνο δρισκόταγε στο Ήράκλειο. Ή Αστυνομία τον συνέλαβε και τον φυλάκισε, κατηγορώντας τον σαν υπεύθυνο για τα γεγονότα εκείνα. Κλήθηκε στον ανακριτή να δώσει λόγο των πράξεών του, όπου υπέβαλε την «Ομολογία της Πίστεώς» του για τις πολιτι-

κές πεποιθήσεις του. Την ομολογία αυτή έδωσε έπειτα στη «Νέα Έφημερίδα» του Ήρακλείου, που εξέδιδε τότε ο γνωστός δημοκρατικός πολιτευτής Ακσιθίου Ίωσήφ Κούνδουρος, ή οποία τη δημοσίευσε στην πρώτη σελίδα. Από εκεί την αναδημοσιεύω όπως έχει. Τηρώντας και την ορθογραφία της. Οι παραρμήσεις είναι του Καζαντζάκη.

ΣΤΕΡΓ. Γ. ΣΠΑΝΑΚΗΣ

«ΝΕΑ ΕΦΗΜΕΡΙΣ» 16 - 2 - 1925

ΕΛΕΤΘΕΡΑΙ ΓΝΩΜΑΙ

ΤΟ ΠΙΣΤΕΥΩ ΕΝΟΣ ΙΔΕΟΛΟΓΟΥ

Κύριε Διευθυντά,

Έπειδή έγινε τελευταία θόρυβος σχετικά με το όνομά μου θα σάς παρακαλέσω να δημοσιέψετε την ακόλουθη «Ομολογία της πίστεώς μου», απaráλλακτα όπως την υπέβαλα και στην ανακριτική αρχή.

Στις μέρες αυτές όπου τρομοκρατείται ο ελεύθερος πολίτης, χρέος μου απλούστατα θεωρώ να διατυπώσω φανερά και με σαφήνεια, όσο το δυνατόν λιγότερα την ιδεολογία μου.

Αν θεωρηθεί επικίνδυνη για το σημερινό Κρατικό καθεστώς μας, θα περιμένω ήσυχα την καταδίωξίν μου και την τιμωρία.

ΟΜΟΛΟΓΙΑ ΠΙΣΤΕΩΣ

I.— Πιστεύω ότι το σύγχρονον άστικόν καθεστώς κατέστη πλέον άνικανον να ρυθμίσει τās συγχρόνους ανάγκας και άνησυχίας του κοινωνικού συνόλου.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΣ.— Στηρίζεται εις την άνισον κατανομήν του πλούτου, εις την άσύστολον εκμετάλλευσιν των εργαζομένων τάξεων υπό άρπακτικής, ισχυρώς οργανωμένης, κεφαλαιοκρατίας.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΣ.— Ή όλοεν καταρρέουσα ήθικη βάσις εις τās σχέσεις μεταξύ των ατόμων παραλύει οίανδήποτε, έντός του άστικού καθεστώτος, προσπάθειαν όπως στηριχθί επί ήθικων αρχών ή άτομική, οικογενειακή και κοινωνική ζωή των ανθρώπων.

ΠΟΛΙΤΙΚΩΣ.— Ή σχεδόν καθολική έλλειψις κάθε ενδιαφέροντος δια τὰ κοινά, ή σχεδόν αποκλειστική εξυπηρέτησις της άρχούσης τάξεως, υπό της έκάστοτε πολιτικής εξουσίας, εις βάρος της μεγίστης πλειονοψηφίας του λαού, καθιστά άνεπαρκή και επιπολαίαν οίανδήποτε άλλαγην προσώπων ή θεσμοῦ.

Ταῦτα πάντα θεωρώ συμπτώματα της παρακμής μιᾶς τάξεως. Ή άστική τάξις απέδωκεν — και εις θαυμαστήν ποσότητα και ποιότητα — ό,τι ήδύνα-

το εἰς τὴν σκέψιν, εἰς τὴν τέχνην, εἰς τὴν ἐπιστήμην, εἰς τὴν προᾶξιν. Ἐπαλάσιεν ἐναντίον τῆς προηγουμένης τῆς φεουδαλικῆς ἰδεολογίας, ἐνίκησεν, ἐδημιούργησεν, ἐξετέλεσε τὸν προορισμὸν τῆς — ἀρχίζει νὰ ἀποσυντίθεται καὶ νὰ βαίνει εἰς ἐξαφάνισιν.

Τοιοῦτος ὑπῆρξε πάντοτε ὁ ρυθμὸς τῆς ἱστορίας. Μία τάξις, ἐκάστοτε ἐναλλάσσουσα — οἱ βασιλεῖς, οἱ εὐγενεῖς, οἱ ἄστοι — γεννᾶται, παλαίει, νικᾷ, δημιουργεῖ καὶ ἐξαφανίζεται. Καὶ ἄλλη τάξις τὴν διαδέχεται, διαγράφουσα καὶ αὐτή, εἰς τὴν ἀπόδοδον τῶν αἰώνων, τὴν ἰδίαν μοιραίαν τροχίαν.

Ζῶμεν, ἀκλονήτως πιστεύω, τὸ τέλος μιᾶς κοινωνικῆς τάξεως, τῆς ἀστικῆς.

II. Ποία τάξις θὰ τὴν διαδεχθῇ; Ἡ τάξις τῶν ἐργαζομένων — εἴτε ἐργάται εἶναι οὗτοι, εἴτε ἀγρόται, εἴτε πνευματικοὶ παραγωγοί. Ἡ τάξις αὕτη διῆλθε πρὸ ἐνὸς ἤδη αἰῶνος, τὸ πρῶτον στάδιον τῆς πορείας τῆς, καθ' ὃ προσεπάθη νὰ ἐξεγείρῃ εἰς τὰς τάξεις τῶν ἀστῶν τὸ αἶσθημα τῆς φιλανθρωπίας καὶ δικαιοσύνης, ὑπὲρ τῶν πεινῶντων καὶ ἀδικουμένων καὶ ἐκέτευν ἐξ ὀνόματος ὑψηλῶν ἠθικῶν ἀρχῶν, νὰ βελτιωθοῦν οἱ ὅροι τῆς ζωῆς.

Ταχέως ὅμως σαφῶς ἀντελήφθη ὅτι ἡ πάλῃ τῶν τάξεων εἶναι νόμος ἱστορικός, ἀναπόφευκτος καὶ ὅπως τὰ ἄτομα, οὕτω καὶ οἱ λαοί, οὕτω καὶ αἱ κοινωνικαὶ τάξεις διατρέχουν μοιραίως τὰ στάδια τῆς γεννήσεως, τῆς ἀκμῆς καὶ τῆς φθορᾶς. Οὐδεμία τάξις ἔμεινε διὰ παντὸς εἰς τὴν ἐξουσίαν. Ἡ ἀστική τάξις θ' ἀκολουθήσῃ καὶ αὕτη τὸν ἀπαράγραπτον φυσιολογικὸν νόμον. καὶ τότε ἡ τάξις τῶν ἐργαζομένων μοιραίως θὰ τὴν διαδεχθῇ.

Ἡ ἐπίγνωσις αὕτη κατέστη ἡ ἀφετηρία μιᾶς νέας ὅλως βαθυτέρας ἀντιλήψεως τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ὑποχρεώσεων τῆς τάξεως τῶν ἐργαζομένων. Ἀντελήφθη διὰ πρῶτην φορὰν ὅτι χρέος ἔχει νὰ ὀργανωθῇ, νὰ μορφωθῇ, νὰ διατυπώσῃ ὁρισμένον πρόγραμμα, ἀφοῦ κεκλημένη ἀπὸ ἱστορικὴν ἀνάγκην, ἀργὰ ἢ γρήγορα, θὰ διαδεχθῇ τὴν ἀρχουσαν σήμερον ἀστικὴν τάξιν.

Τοιοτοτρόπως συντάσσονται συνειδητὰ πλέον ἀναγκασμένα ἀπὸ τὸν ἱστορικὸν ρυθμὸν, τὰ δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα.

Τὸν ρυθμὸν τοῦτον ἐπετάχυνεν ἀπροσδοκῆτως ὁ ἐκραγεὺς παγκόσμιος πόλεμος. Ὁ πόλεμος οὗτος μετέβαλε τὴν ψυχικὴν ἀτμοσφαῖραν τοῦ κόσμου· ὅτι θὰ ἀπῆται γενεὰ δλόκληρος διὰ νὰ γίνῃ καταληπτόν, ἔπειτα ἀπὸ τὴν φοβερὰν ταύτην δοκιμασίαν τῆς ἀνθρωπότητος, ἀμέσως ὅχι μόνον γίνεται ἰδέα, ἀντιληπτή, ἀλλὰ καὶ ἀγωνίζεται νὰ μετουσιωθῇ εἰς προᾶξιν.

Ἡ ψυχικὴ αὕτη μεταπολεμικὴ ἀγωνία, ἡ ὀξεῖα συναίσθησις πὼς εἶναι ἀνάγκη πλέον νὰ ἐξευρεθῇ μιὰ λύτρωσις ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν αὐτὴν κοινωνικὴν πολιτικὴν καὶ πνευματικὴν ἀθλιότητα, ἀποτελεῖ σήμερον τὴν ΜΕΓΑΛΗΝ παγκόσμιον ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ.

III.— Ἀπέναντι τῆς Μεγάλῃς ταύτης παγκοσμίου πραγματικότητος, ἔχομεν τὴν μικρὰν πραγματικότητα, τὴν καθαρῶς τοπικὴν τῆς Ἑλλάδος.

Ποία εἶναι ἡ ἑλληνικὴ αὕτη πραγματικότης καὶ ποία κατ' ἀνάγκην ἀνακύπτει ἡ σχέσις μεταξὺ τῆς Μεγάλῃς καὶ τῆς Μικρᾶς Πραγματικότητος;

Μόνον ἔὰν σαφῶς ἀπαντήσωμεν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἀντιληφθῶμεν τὸ σύγχρονον ἡμῶν χρέος, ὥς Ἑλλήνων καὶ ὥς ἀνθρώπων.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπάρχει ἀκόμη εἰς τόσῃν ὀξύτητα καὶ ἔντασιν ὅσον εἰς ἄλλας βιομηχανικῶς ἢ πνευματικῶς περισσότερον ἀνεπτυγμένας χώρας, ἢ σαφῆς διαγραφὴ τῆς πάλῃ τῶν τάξεων. Ἐν τούτοις, σήμερον, μὲ τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας, μὲ τὰ βιβλία, μὲ τὰς ἐφημερίδας, μὲ τὰς διαλέξεις, μὲ

τὴν ἐργατικὴν παγκόσμιον ἀλληλεγγύην, μὲ τὴν φοβερὰν καὶ γονιμωτάτην πείραν τοῦ μακροχρονίου πολέμου, μία ἰδέα δὲν δύναται νὰ ἐντοπισθῇ εἰς μίαν χώραν, ἀλλὰ ὑπερπηδᾷ ταχύτατα τὰ σύνορα καὶ διατρέχει ὅλην τὴν γῆν.

Διὰ τοῦτο, εἴτε θέλομεν, εἴτε μὴ, εἴτε εἴμεθα ὄρμιοι εἴτε μὴ, ἡ παγκόσμιος αὕτη Ἰδέα, ἡ ὁποία εἰς πολλὰς ἤδη χώρας ἤρchiσε νὰ μεταβάλλεται εἰς τεραστίαν δύναμιν, θὰ παρασύρῃ καὶ τὴν Ἑλλάδα, χωρὶς νὰ τὴν πριμένῃ νὰ ὀριμάσῃ βιομηχανικῶς ἢ πνευματικῶς. Ἡ μικρὰ τοπικὴ πραγματικότης θὰ παρασυρθῇ ἀπὸ τὴν Μεγάλην.

Ποῖον λοιπὸν εἶναι τὸ χρέος μας; Πιστεύω βαθύτατα ὅτι τὸ χρέος τῶν δυναμένων νὰ ἔχωσιν ἐπίδρασιν εἰς τὸν τόπον μας, εἴτε ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς σκέψεως εἴτε ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς δράσεως εἶναι τοῦτο: Νὰ προσαρμόσῃ τὴν μικράν μας Πραγματικότητα εἰς τὴν Μεγάλην. Πῶς; Μορφώνοντες, φωτίζοντες τὸν λαόν, τονώνοντες τὰς ἀνωτέρας ἠθικὰς Ἀρχὰς ποῦ ἀπομένουν ἀκόμη, καταδεικνύοντες ὅχι μόνον πλέον τὰ δικαιώματα, ἀλλὰ καὶ τὰς ὑποχρεώσεις ὥς ἔχει μία τάξις, ἣτις μέλει νὰ ἀναλάβῃ εὐθύνας.

Μόνον ἐὰν τοιοῦτοτρόπως προπαρασκευάσωμεν τὸν λαόν, θὰ εἴμεθα εἰς θέσιν, ὅταν θὰ ἔλθῃ ἡ μοιραία κρίσιμος στιγμή, νὰ προσαρμόσωμεν τὴν σημερινὴν παγκόσμιον ὁρμὴν πρὸς ἀναδημιουργίαν, μὲ τὰς ἰδιαιτέρας συνθήκας τοῦ τόπου μας, μὲ τὴν εἰδικὴν ψυχολογίαν τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ λαοῦ μας.

Ὁ ἀγὼν, ὅπως ἀντιλαμβάνομαι, δὲν εἶναι ἀπλῶς οἰκονομικός. Ἡ οἰκονομικὴ χειραφέτησις εἶναι μόνον μέσον πρὸς ψυχικὴν καὶ πνευματικὴν χειραφέτησιν τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν ζητοῦμεν νὰ ἀνατρέψωμεν τὴν θρησκείαν, τὴν οἰκογένειαν, τὴν Πατρίδα, ἀλλὰ νὰ δώσωμεν ἀνώτερον, βαθύτερον περιεχόμενον εἰς τὴν θρησκείαν, εἰς τὴν οἰκογένειαν, εἰς τὴν πατρίδα.

Ὅλοι, ὅσοι πονοῦμεν τὸν ἀνθρώπον, ἔχομεν χρέος:

α) Νὰ μὴν ἀνεχόμεθα πλέον τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν ἀνηθικότητα τῆς συγχρόνου κοινωνικῆς, πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς ζωῆς.

β) Νὰ διασώσωμεν καὶ νὰ τονίσωμεν τὸ δικαίωμα, τὸ ὁποῖον ἔχει ὁ λαὸς νὰ θέλῃ νὰ βελτιώσῃ τὴν θέσιν του. Καὶ ὅχι μόνον τὸ δικαίωμα, ἀλλὰ καὶ τὴν δύναμιν νὰ ὑψώσῃ τὸ ἐπίτεδον τῆς ὅλης ζωῆς του.

Σκοπὸς μας εἶναι νὰ δημιουργήσωμεν μίαν ἀνωτέραν ἠθικὴν, νὰ φέρωμεν δικαιοσύνην εἰς τὸν κόσμον, νὰ δώσωμεν βαθύτεραν ἔννοια εἰς τὴν ἀρετὴν, εἰς τὴν τιμὴν, εἰς τὴν ἀνθρωπότητα.

N. KAZANTZAKHS

